

RUSKON KUNTA **RUSKON ETELÄOSAN** **RAKENNETUN KULTTUURI-** **YMPÄRISTÖN INVENTOINTI**

Raportti 28.02.2023

RAMBOLL

Kuvaus	Rakennetun kulttuuriympäristön päivitysinventointi
Päivämäärä	28.02.2023
Laatija	Niina Uusi-Seppä, Liina Luoma
Tarkastaja	Minna Lehtonen
Hyväksyjä	Niko Palokoski/Ruskon kunta
Hyväksytty	9.3.2023

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	4
1.1	Selvityksen tausta ja tavoitteet	4
1.2	Selvityksessä käytetyt aineistot ja menetelmät	5
2	ALUEEN STATUS MAANKÄYTÖSSÄ JA ARVOTETUSSA KULTTUURIYMPÄRISTÖSSÄ	7
2.1	Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt	7
2.2	Maakuntakaava	8
2.3	Yleiskaava	8
2.4	Asemakaavat	8
3	ALUEEN OMINAISPIIRTEET	10
3.1	Maisema	10
3.2	Historia ja rakentuminen	14
3.3	Yhdyskuntarakenne	20
3.4	Alueen ominaispiirteiden säilyneisyys	21
4	ARVOT JA LUOKITUSPERUSTEET	26
4.1	Arvojen määrittely	26
4.1.1	Historialliset arvot	26
4.1.2	Rakennushistorialliset ja -taiteelliset arvot	26
4.1.3	Maisemalliset/kaupunkikuvalliset arvot	27
4.2	Säilyneisyys	27
4.3	Arvoluokitus	27
5	JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET	28
5.1	Aluekokonaisuuksiin liittyvät arvot	28
5.2	Rakennusperintöön liittyvät arvot	32
5.3	Suosituks	35
6	LÄHTEET	36
6.1	Kartat ja ilmakuvat	36
6.2	Kaava-aineistot	36
6.3	Kirjallisuus	36
6.4	Muu lähdeaineisto	37

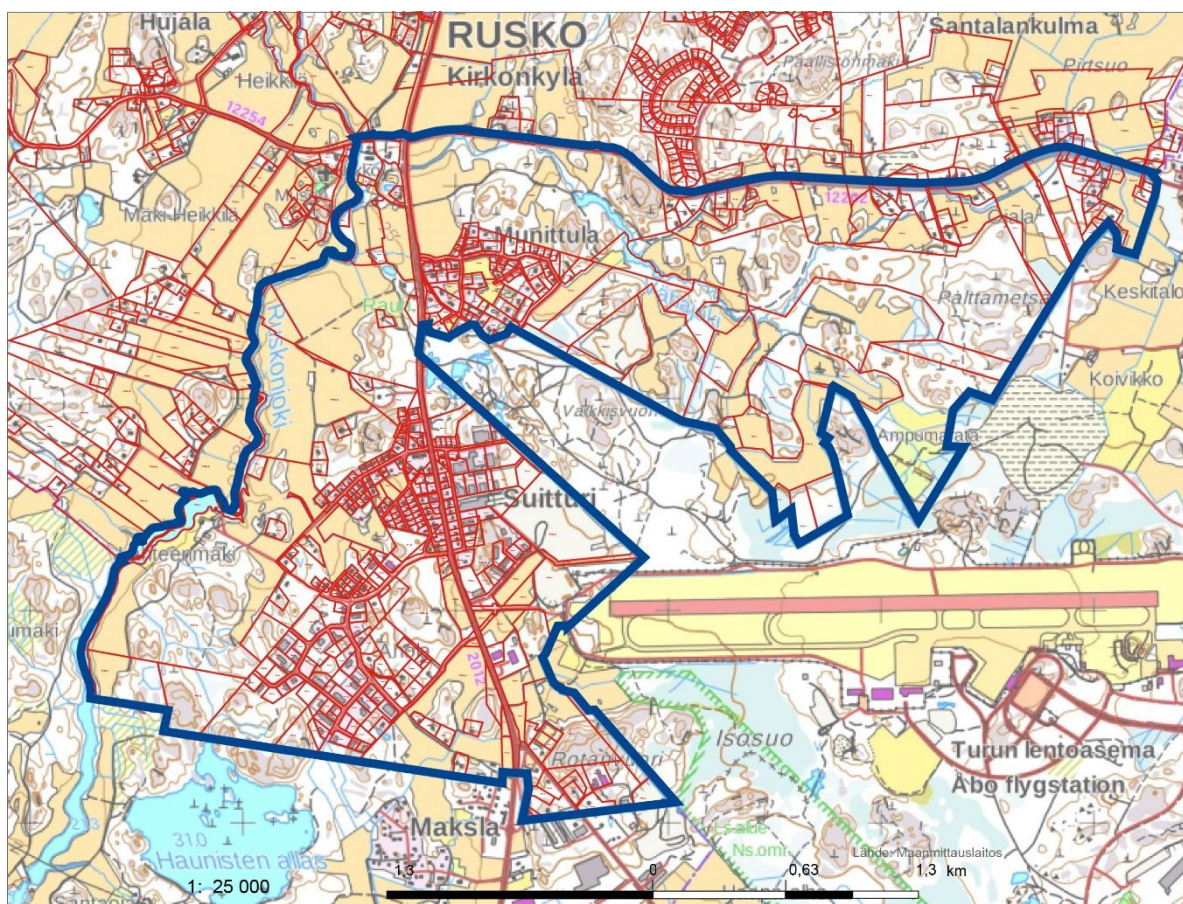
1 JOHDANTO

1.1 Selvityksen tausta ja tavoitteet

Ruskon kunta ja Turun kaupunki käynnistivät vuonna 2006 lentoaseman ja sen lähiympäristöä koskevan osayleiskaavan valmistelun tarkoituksena laatia oikeusvaikutteinen osayleiskaava lentoaseman ympäristöön. Kaavatyö on eriytetty luonnosvaiheen jälkeen siten, että Rusko laatii omien alueidensa kaavan yhdessä konsultin kanssa ja teettää siihen liittyvät selvitykset.

Suunnittelualue käsittää Turun lentoasemaa ympäröiviä alueita Ruskon kunnassa. Suunnittelualueen pinta-ala on noin 7,7 km². Kaavoitettava alue rajoittuu idässä Turun kaupungin rajaan, etelässä Raision kaupungin rajaan, lännessä Ruskonjokeen ja pohjoisessa Kaharintiehen.

Yleiskaavoituksella ohjataan yhdyskuntarakenteen kehittymistä ja eri toimintojen yhteensovittamista. Yleiskaavan sisältövaatimuksiin kuuluu mm. rakennetun ympäristön ja maiseman vaaliminen. Rakennetun kulttuuriympäristön inventoinnin tarkoituksena on antaa työkaluja alueen suunnittelulle sekä kaavamerkintöjen- ja määräysten laatimiselle.

Selvitysalueen rajausta myötäilee Ruskonjokea ja Kaharintietä. Maastokarttaote 2023, MML/Paikkatietoikkuna.

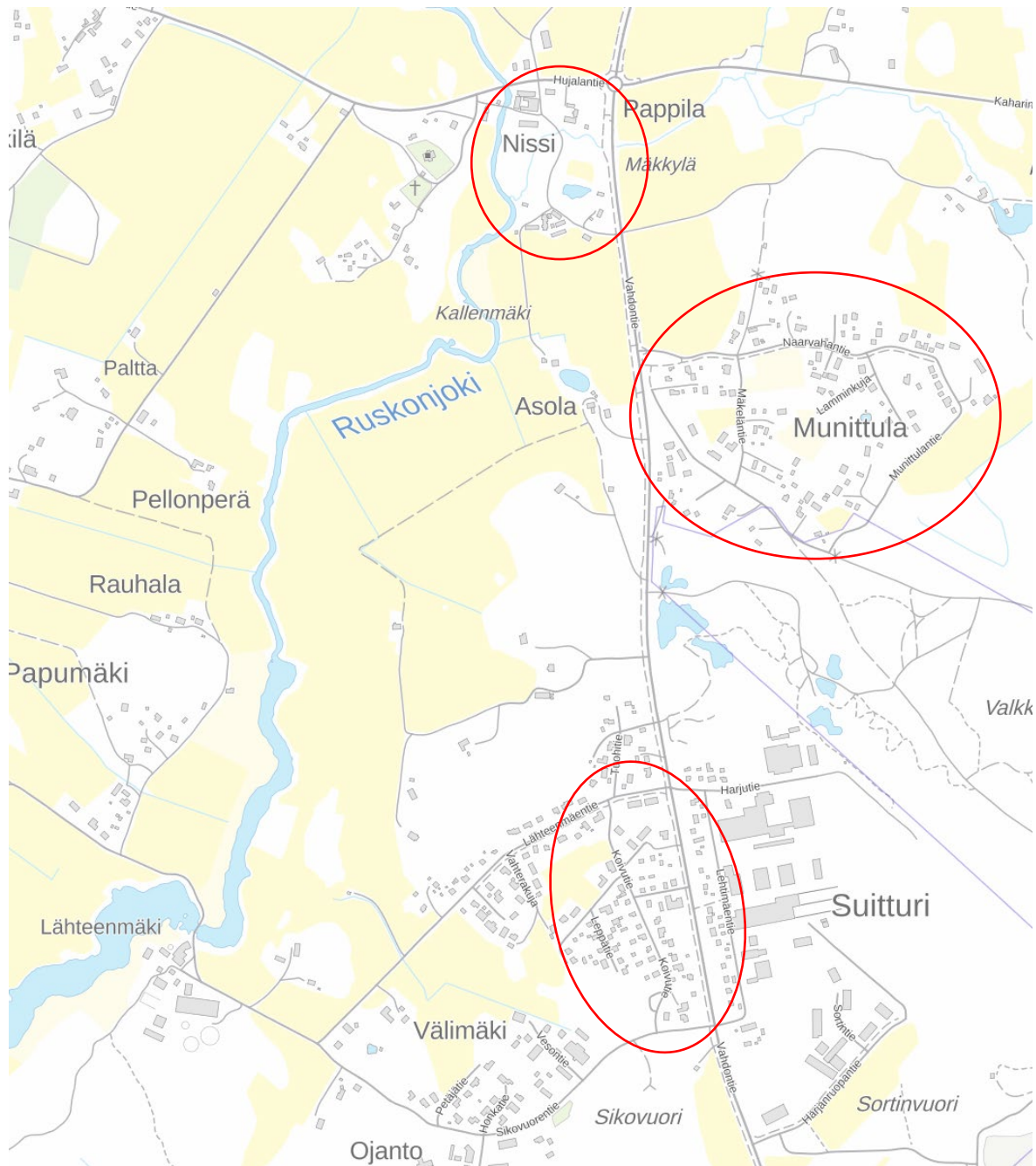
1.2 Selvityksessä käytetyt aineistot ja menetelmät

Selvityksessä on käytetty tausta-aineistona aluetta koskevia maankäytön suunnitelmia ja selvityksiä, historiallista kartta-aineistoa, ilmakuvia, vanhoja valokuvia sekä alueen historiaa koskevaa kirjallisuutta. Ruskon rakennuskantaa on tutkittu varsin perusteellisesti (Anu Asola 1984, Eija Suna 1987). Alueella on tehty ennen 1940-lukua rakennetun ympäristön osalta yksityiskohtainen rakennusinventointi vuonna 1985. Vanhan inventoinnin tiedot tarkistettiin ja päivitettiin. Lisäksi arvioitiin uudemman rakennuskannan inventointitarvetta kartta- ja ilmakuvien sekä maastokäynnin perusteella. Alueelta ei tunnistettu sellaisia yksittäisiä modernin rakennusperinnön kohteita, jotka olisivat vaatineet tarkempaa inventointia. Sen sijaan Lähteenmäen asuinalueella on säilynyt melko yhtenäinen jälleenrakennuskauden asuinalue, joka on huomioitu arvoalueena. Maastotöistä ja raportoinnista vastasi rakennetun kulttuuriympäristön asiantuntija, FM Niina Uusi-Seppä.

Selvitysalueelta tunnistettiin kolme kokonaisuutta, joita arvioitiin arvoalueina: Kirkonseutu, Munittula ja Lähteenmäki (asuinalue). Näistä Kirkonseutuun ja Munittulaan sisältyy myös yksittäisiä arvokohteita. Alueiden ja kohteiden inventointilomakkeet ovat raportin liitteenä.

Valtakunnallisesti merkittävä, keskiajalta periytyvä kivikirkko sijaitsee Ruskonjoen itäpuolella.

Kirkonseutu, Munittula ja Lähteenmäen asuinalue on arvioitu arvoalueina.

2 ALUEEN STATUS MAANKÄYTÖSSÄ JA ARVOTETUSSA KULTTUURIYMPÄRISTÖSSÄ

2.1 Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt

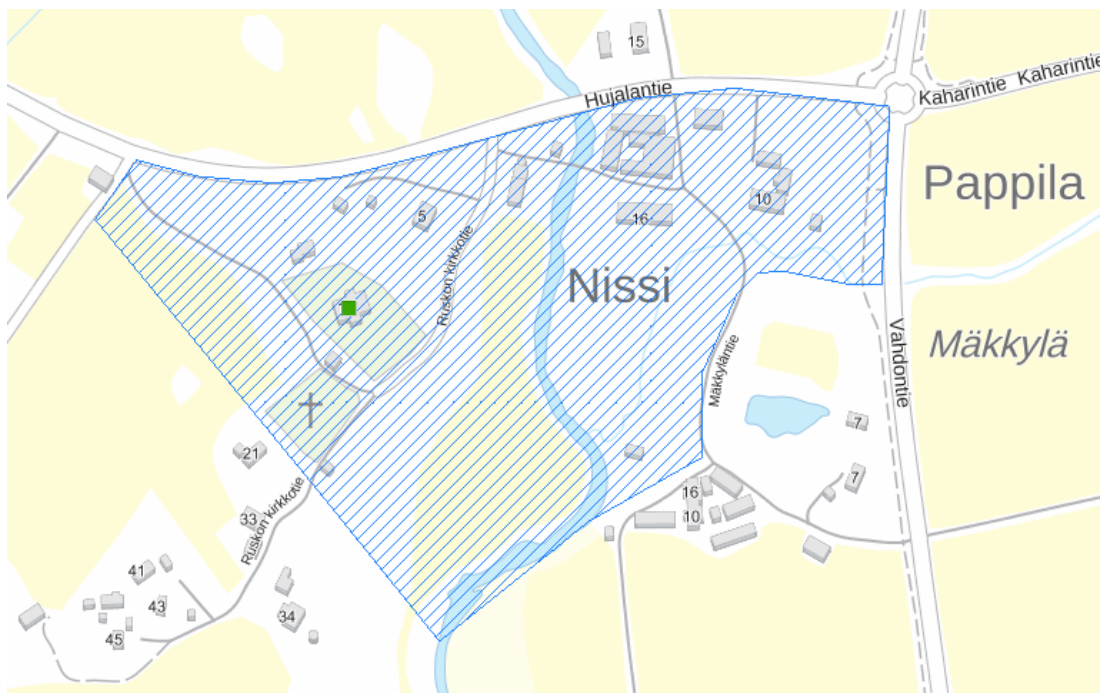
Ruskon kirkonmäki on nimetty valtakunnallisesti merkittäväksi rakennetuksi kulttuuriympäristöksi (RKY 2010). RKY on Museoviraston laatima inventointi, joka on valtioneuvoston päätöksellä otettu maankäyttö- ja rakennuslakiin perustuvien valtakunnallisten alueidenkäyttötavoitteiden tarkoittamaksi inventoinniksi rakennetun kulttuuriympäristön osalta 1.1.2010 alkaen. (Museovirasto, www.rky.fi)

Ruskon kirkonmäki muodostaa keskiajalta periytyvän kirkkoympäristön Ruskonjokilaaksossa. Korkealla mäellä sijaitseva kivikirkko kuuluu Suomen pienimpiin. Kirkon kaakkoispuolella sijaitseva punaiseksi maalattu kellotapuli on vuodelta 1744. Sen kivinen alaosa on sisustettu ruumis-huoneeksi 1927. Kirkkotarhan vanha puusto osoittaa sen laajuuden 1800-luvulla. Kirkkoa ja taulia ympäröi harmaakiviäidan rajaama hautausmaa, jonka lähellä on hirsinen, vuonna 1874 rakennettu lainamakasiini. Kirkon eteläpuolella olevalla kallioisella katajamaalla on todettu olevan rikas keskiaikaisperäinen kasvillisuus. Kirkonmäki jää inventointialueen ulkopuolelle.

RKY-alueeseen kuuluvat, Ruskonjoen itärannalla sijaitsevat Nissin kantatalo ja entinen kappalaisen pappila Keskikylä 1912 ja 1889 rakennettuine päärakennuksineen sen sijaan sisältyvät inventointialueeseen. Kirkolta Ruskonjoen yli johtaa 1898 rakennettu kiviholvisilta.

Rusko mainittiin seurakuntana ensimmäisen kerran 1337, mutta lienee vanhempi. Rusko liitettiin kappelina Maskuun 1577 ja Ruskosta erotettiin 1638 perustettu Vahdon eli Puuruskon seurakunta. Itsenäinen seurakunta Ruskosta tuli 1907.

Ruskon keskiaikainen kivikirkko rakennettiin pääosiltaan 1400-luvun keskivaiheilla ja holvattiin 1400-luvun lopulla. Kirkko restauroitiin 1927 arkkitehti A.W. Ranckenin laatiman suunnitelman mukaan.

Valtakunnallisesti merkittävän RKY-alueen raja. Lähde: MML/Paikkatietoikkuna.

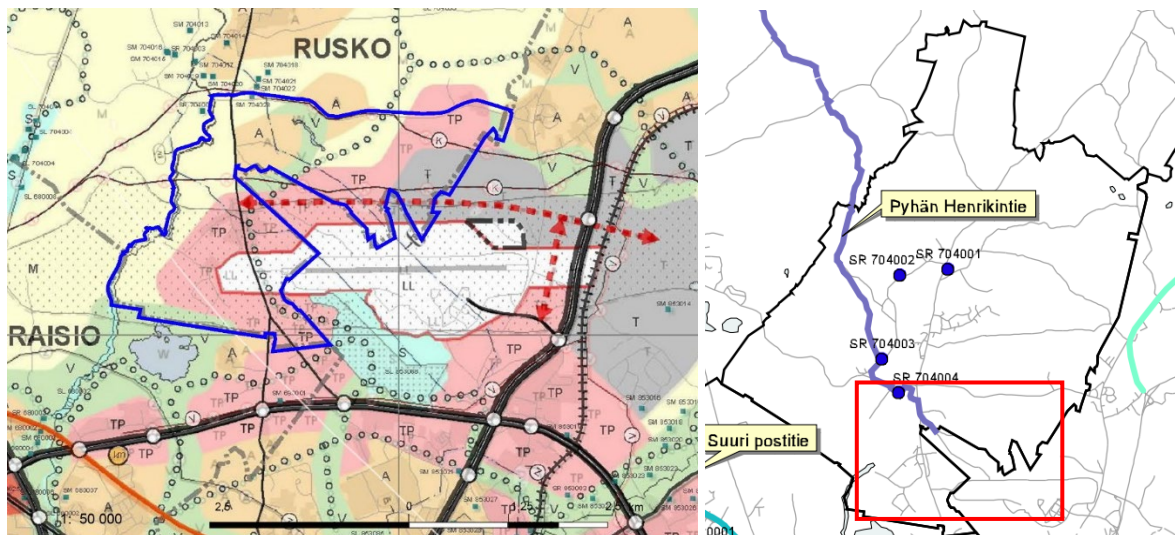
2.2 Maakuntakaava

Turun kaupunkiseudun maakuntakaava on vahvistettu 23.8.2004 ympäristöministeriössä.

Maakuntakaavassa suunnittelualue on suurimmalta osin työpaikka-alue (TP) ja teollisuustoimintojen aluetta (T). Alueelle sijoittuu myös osa lentoliikenteen alueesta (LL) lentomelualueineen sekä taajamatoimintojen aluetta (A), virkistysaluetta (V) ja maa- ja metsätalousvaltaista aluetta (M). Suunnittelualueelle on osoitettu ulkoilureitti ja kaasuverkon reittivaihtoehdot sekä itä-länsisuuntainen yhteystarvemerkintä. Suunnittelualueelle sijoittuu luokkien 1-2 mukainen pohjavesialue. Lentokentän eteläreunaan rajoittuu Pomponrahkan luonnonsuojelualue.

Maakuntakaavassa on osoitettu Ruskon kunnan alueelta neljä suojeltavaa rakennetun ympäristön kohdetta, joista yksi sijoittuu osittain nyt inventoitavalle alueelle. **Kirkon ympäristöön** sisältyvät kirkon, pappilan, Nissin, Kallen ja Antin talojen muodostama miljöökokonaisuus sekä vanha kivi-silta, jokimaisema ja Nunnapolun alku.

Pyhän Henrikintie on osoitettu maakuntakaavassa historiallisena tienä.

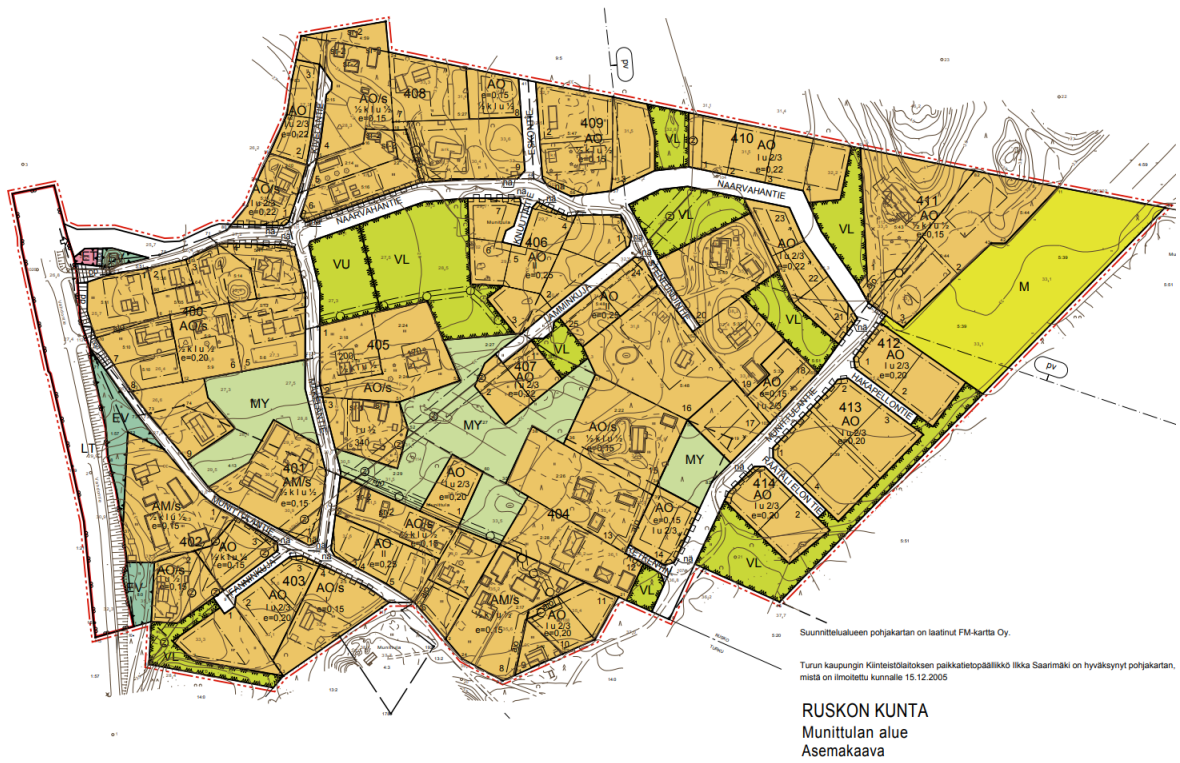
Ote Turun kaupunkiseudun maakuntakaavasta, jossa suunnittelualue on osoitettu sinisellä rajauksella. Oikealla maakuntakaavassa osoitetut Suojeltavat rakennetun ympäristön kokonaisuudet ja historialliset tie Ruskon kunnan alueella.

2.3 Yleiskaava

Alueella ei ole vahvistettuja yleiskaavoja. Ruskon yleiskaava vuodelta 1995 on jäänyt vahvistumatta ympäristökeskuksessa. Vahvistumatta jääneessä kaavassa suunnittelualue on AO-, TY-, T-, YL-, YS- ja KLT-alueita.

2.4 Asemakaavat

Lähteenmäen alueella on voimassa useita erillisiä asemakaavoja, joissa ei ole osoitettu rakennuksille suojelumerkintöjä. Munnittulan asemakaava on hyväksytty 28.8.2006, ja siinä on osoitettu neljä kohdetta sr-merkinnällä (Suojeltava rakennus, jota ei saa purkaa.): Kivelä, Mäntylä, Mäkelä ja Ketola. Näistä Mäkelä on osoitettu merkinnällä sr 1 ja muut merkinnällä sr 2.

Munittulan asemakaava vuodelta 2006. Lähde: Ruskon kunta.

3 ALUEEN OMINAISPIIRTEET

3.1 Maisema

Maisema-alueryhmän maisemamaakuntajaossa (1993) Rusko kuuluu Lounaismaan Lounaiseen viljelyseutuun. Varsinais-Suomen maisematyyppiassa (1990) Ruskon eteläosat kuuluvat laajojen jokilaaksojen ja korkeiden selänteiden vuorottelun jäsentämään rannikkovyöhykkeeseen. Ruskossa ei ole valtakunnallisesti tai maakunnallisesti arvokkaita maisema-alueita (Alatalo, Nyman 2014).

Osayleiskaava-alueen maisemarakenne muodostuu Lounais-Suomelle tyypilliseen tapaan vanhalle merenpohjalle muodostuneista savikoista ja niiltä kohoavista kalliosaarekkeista. Alue on suurimmaksi osaksi maaperältään kalliota ja savea ja pinnanmuodoiltaan kumpareinen. Alavimmat alueet sijoittuvat Ruskonjoen rantapelloille. Asuinalueiden ja peltojen välissä on metsäisiä kumpareita, joiden korkeimmilla kohdilla on kalliopaljastumia. Korkeimmat vuoret ovat Kaharinvuori alueen pohjoisosassa ja Rotanvuori alueen eteläosassa. Osayleiskaava-alue rajautuu lännessä Ruskonjokeen. Alueen pohjoisosassa on Ruskonjokeen laskeva Vähäjoki. Maisemakuvaltaan alue on melko pienipiirteinen ja mosaiikkimainen.

Suunnittelualue koostuu useista erilaisista maisemallisista kokonaisuuksista. Alueen länsireunaa hallitsee Ruskonjokilaakson viljelymaisema. Se koostuu laajasta ja avoimesta peltomaisemasta, johon tuovat ilmeikkyyttä kumpareet, metsäsaarekkeet, joki sekä vanhat, hyvin säilyneet maatielöjen pihapiirit. Jokilaakson viljelymaisemaan sisältyy paljon historiallisia ja maisemallisia arvoja. Valtakunnallisesti merkittävä Ruskon kirkonseutu sijoittuu alueen luoteiskulmaan Ruskonjoen molemmin puolin.

Maaseutumainen alue vanhoine rakennuksineen sijoittuu jokivarsiin kaava-alueen länsi- ja pohjoisosiin. Vahdontien varressa on pääosin uudempaa asuin- ja teollisuusrakentamista. Munittulan asuinalue Vahdontien itäpuolella koostuu vaihtelevan ikäisistä asuinrakennuksista 1800-luvun lopulta viime vuosiin. Lähteenmäen asuinalueella vanhin rakennuskanta on 1950-luvulta. Suitturi ja Ahola-Ojanto ovat teollisuusalueita.

Ilmakuvassa näkyy alueen mosaiikkimainen rakenne.

Kirkonmäeltä Ruskonjokivarteen avautuva avoin viljelymaisema.

Nissin mylly- ja saha-aluetta Vähäjoen varrella Kaharintieltä kuvattuna. Maaseutumaiset alueet sijoittuvat jokivarsiin.

Vähäjokea Mäkkyläntien vanhalta kiviläntästä kuvattuna.

Ruskonjokivartta joen länsipuolelta Lähtenmäentietä koilliseen.

Vahdontien varrella on enimmäkseen teollisuusrakentamista.

Jälleenrakennuskauden asuinaluetta Koivutiellä.

3.2 Historia ja rakentuminen

Neoliittisella kivikaudella Rusko oli merenlahtea, jossa korkeimmat kohdat olivat saaria. Ruskolla tunnetaan melko vähän kivikautisia asuinpaikkoja eikä pronssikauden asutuksesta ole jäänyt merkkejä maastoon. Sen sijaan rautakautisesta asutuksesta on merkkejä noin 800-luvulta alkaen. Asutus on tuolloin sijoittunut jokilaaksoihin, joissa on ollut viljelykseen sopivaa maata. (Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu 2016, Paalasmaa 1932)

Ensimmäinen maininta Ruskon kirkkopitäjästä on vuodelta 1337 ja pieni kirkkokirkko on rakennettu pääosin 1400-luvun keskivaiheilla. Vuoden 1540 maakirjan mukaan kirkkokylässä oli seitsemän taloa. Kirkkokylän kylätontti oli kuitenkin 1700-luvun lopun jälkeen autioitunut ja vuoden 1781 isojakokartan mukaan vain Nissin rakennukset sijaitsivat osittain vanhalla kylätontilla. (Museovirasto 2009, Suna 1987, 2002).

Vuodesta 1340 lähtien Rusko oli Turun tuomiorovastin anneksina, mutta liitettiin kappelina Maskuun vuonna 1577. Vuonna 1638 Ruskosta erotettiin Vahdon eli Puuruskon seurakunta. Itsenäisen seurakunta Ruskosta tuli vuonna 1907. (Museovirasto 2009)

Kaava-alueella on tehty arkeologinen inventointi vuonna 2015 (Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu). Alueelta löytyi mm. vanhoja myllynpaikkoja ja rajakiviä, jotka on esitelty tarkemmin arkeologisen inventoinnin raportissa.

Selvitysalueella on säilynyt keskiajalta periytyvän pyhiinvaellusreitit Pyhän Henrikintien/Nunnanapolun linjausta. Nunnanpolku on Pyhän Henrikintien jatke, joka johtaa Ruskon kirkolta Hujalaan ja edelleen Maskun läpi Nousiaisiin. Tie on merkitty 1700-luvun Kuninkaan kartastoon. Turuntien kohdalla vanha tielinjaus on tuhoutunut, mutta jatkuu jälleen lähes alkuperäisessä asussaan hiekkatienä Munittulan vanhan kylätontin ohi kohti Ruskon kirkkoa. Lähellä kirkkoa vanhaan tielinjaukseen liittyvät Vähäjoen ja Ruskonjoen ylittävät kivisillat 1800-luvun lopulta.

Kirkkokylän, Munittulan, Asolan ja Lähteenmäen historialliset kylätontit ovat edelleen asuttuja. Ruskon kirkkokylässä oli vuoden 1540 maakirjan mukaan seitsemän taloa nykyisen Hujalantien molemmiin puoliin. Munittulan yksinäistalo mainitaan kartoilla viimeistään 1692. Myöhemmin tontilla on karttamerkintöjen perusteella ollut 2-3 taloa. Asolan yksinäistalo mainitaan viimeistään 1700-luvun lopun kartoissa, parhaimmillaan alueelle on 1800-luvun puolivälin kartoissa merkitty 3 taloa. Lähteenmäki mainitaan yksinäistalona vuodesta 1513 alkaen ja tila on ollut asuttu siitä lähtien (Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu, 2016).

Ruskolla ei ole kartanoita. Lähteenmäki on ollut alueen ainoa ratsutila, jossa on asunut aatelisia. Päärakennus oli aikaisemmin kaksikerroksinen. Nissin ja Asolan talot ostettiin perintötiloiksi 1759 - 60. Munittulan tilasta muodostetut Antintalo ja Kallentalo pysyivät valtion vuokrataloina 1900-luvun puolelle asti. Rusko vanhimmat rakennukset ovat 1700-luvulta. Selvitysalueella sijaitseva Nissin mylly (ent. Kankareen mylly) on toinen Ruskon kulttuurihistoriallisesti ja maisemallisesti arvokkaista myllyistä. Nykyisin Vahdontien itäpuolella sijaitseva Munittulan alue on entistä torppa- ja mäkitupa-alueita, jota on viime vuosina täydennysrakennettu voimakkaasti (Suna, 2002).

Turun, Maarian ja Ruskon rajalle valmistui vuonna 1955 Turun lentoasema. Maarian ja Ruskon puolella olleet lentoaseman alueet liitettiin Turkuun vuonna 1957. Lentoasema katkaisi vanhan tieyhteyden Turkuun ja uusi Vahdontie valmistui 1940-luvulla. Sen varteen alkoi 1950-luvulla muodostua asutusta. Suitturin ja Ahola-Ojannon teollisuusalueet ovat alkaneet rakentua 1970-luvulla.

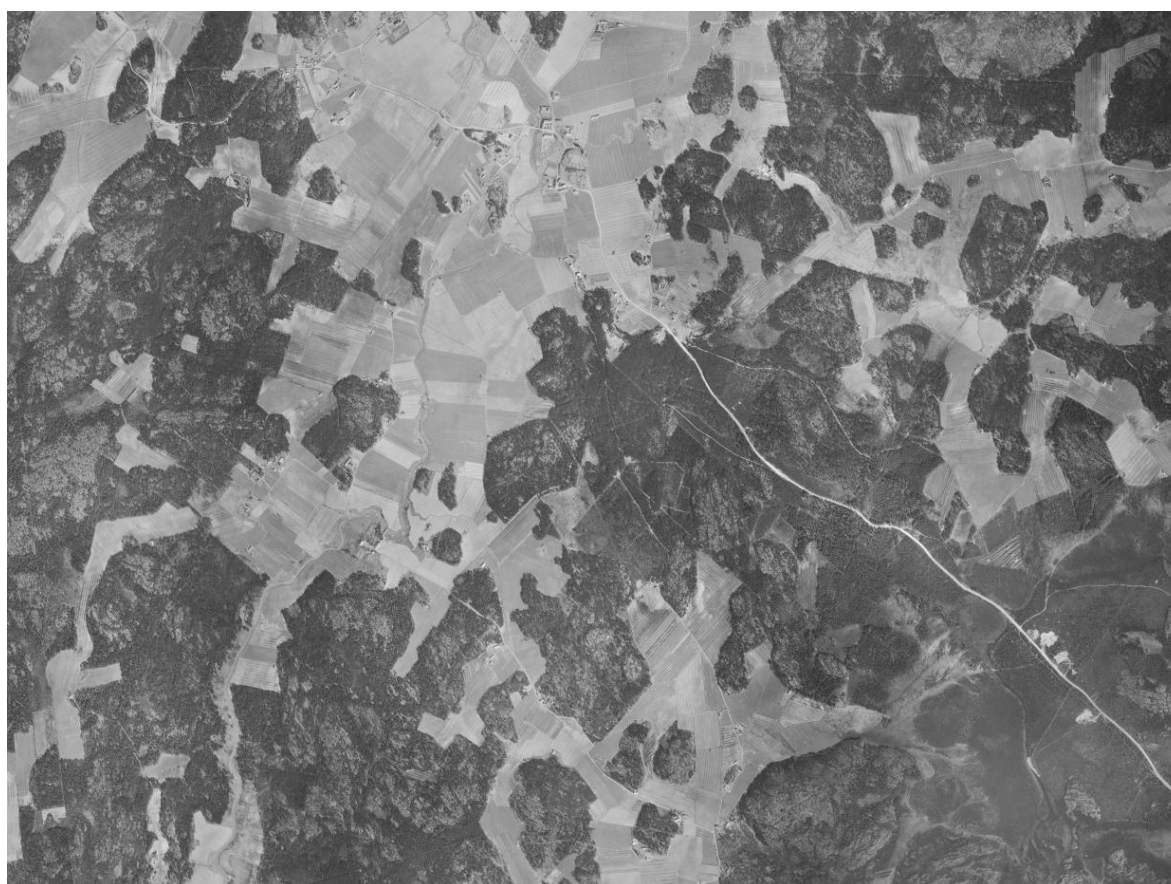
Vuoden 1692 karttaan on merkitty Ruskon kirkon ja kirkonkylän lisäksi Munittulan yksinäistalo, joka nykyään tunnetaan Kallentalona ja Antintalona. Kartan yläreunassa näkyy myllylampi.

Pitäjänkartta vuodelta 1846. Kankareen talo on yhdistetty myöhemmin Nissiin.

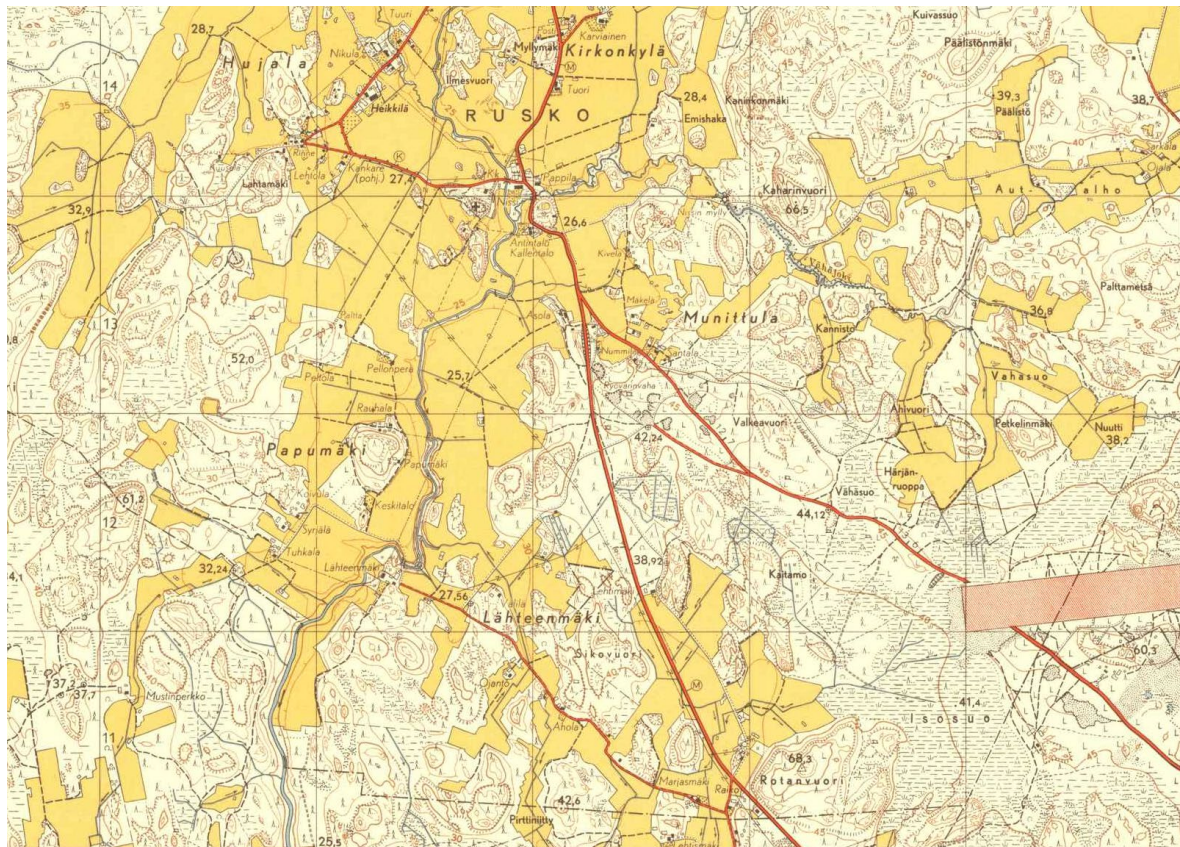
Kartassa vuodelta 1880 näkyy Turusta Ruskolle johtava vanha tielinja.

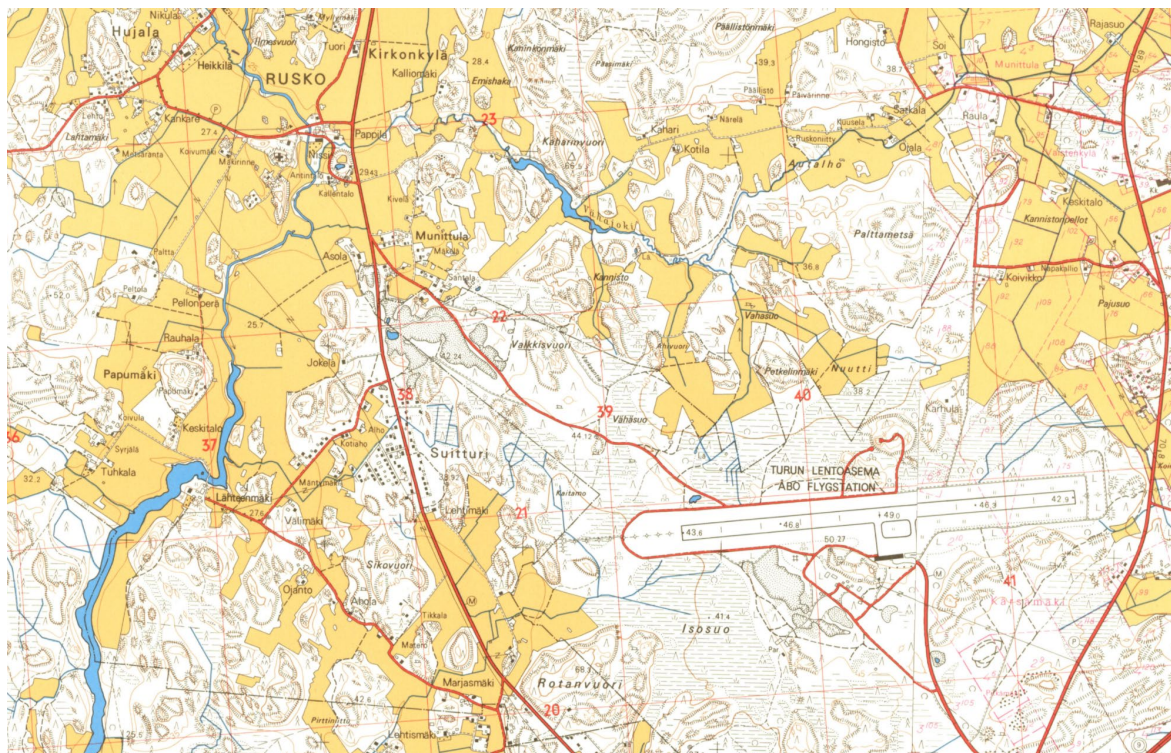
Ilmakuvasa vuodelta 1939 tiestö on vielä ennallaan.

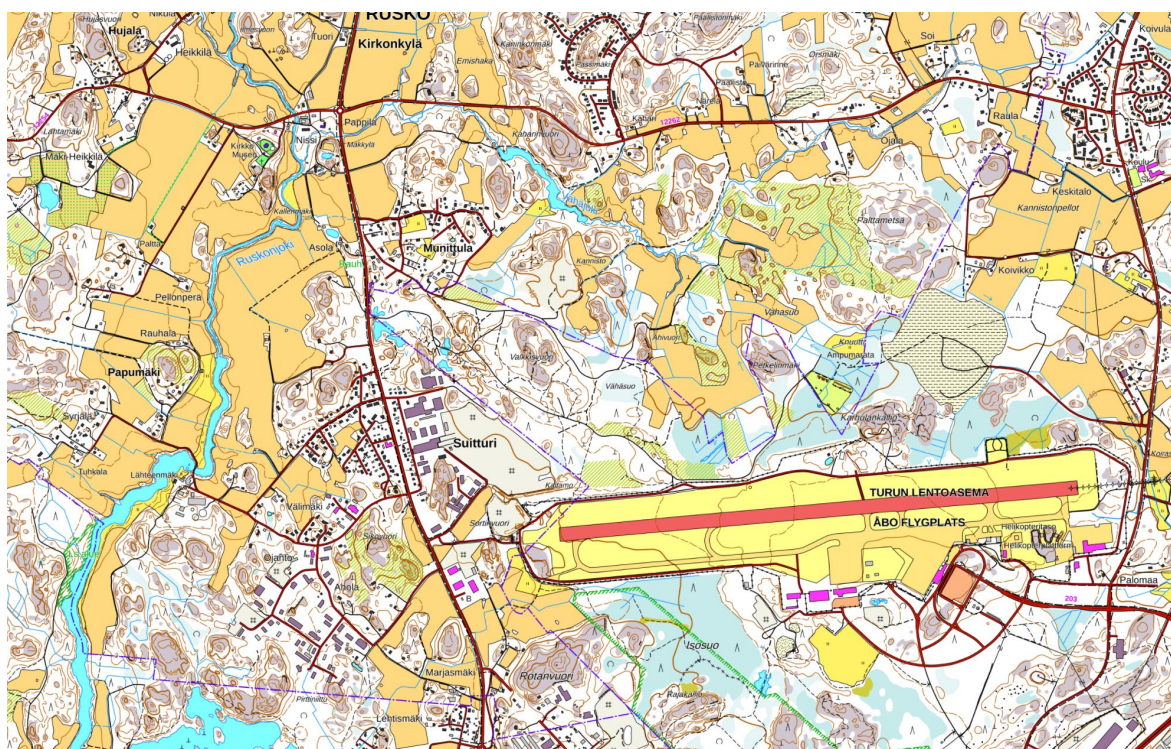
Lentokentän rakentaminen on meneillään ja uusi tie Turkuun valmistunut vuonna 1949.

Kartta vuodelta 1952. Lappeenranta-alue ei vielä ole alkanut rakentua.

Kartta vuodelta 1968. Kaharintietä ja Vahdontien teollisuusalueita ei ole vielä rakennettu.

Kartta vuodelta 1984. Munttulan ja Lähteenmäen asuinalueille on rakennettu lisää taloja ja Suitturin ja Ahola-Ojannon teollisuusalueet ovat alkaneet rakentua.

Ilmakuva vuodelta 1995.

Ilmakuva vuodelta 2020. 2000-luvulla Lähteenmäen ja Munittulan alueille on rakennettu lisää asuinrakennuksia ja teollisuusalueet ovat laajentuneet.

3.3 Yhdyskuntarakenne

Suunnittelualueen merkittävimmät ajoneuvoliikenteen väylät ovat valtatieltä 40 pohjoiseen Ruskon keskustaajamaan kulkeva Vahdontie ja alueen pohjoisrajalla itä-länsisuuntainen Kaharintie.

Alueen halki kulkevan Vahdontien varrelle sijoittuu uudempia asuin- ja teollisuusalueita. Tien itäpuolella sijaitseva Munittula on alkanut rakentua jo 1800-luvulla ja sitä on täydennysrakennettu eri vuosikymmenillä. Alueelle on valmistunut asemakaava vuonna 2006. Lähteenmäen asuinalue sijoittuu aivan Vahdontien varteen pääosin tien länsipuolella, mutta myös Vahdontien itäpuolella on melko yhtenäinen rivi 1950-luvun asuinrakennuksia. Suitturin ja Ahola-Ojannon alueilla on teollisuusrakentamista. Muuten osayleiskaava-alue on haja-asutusaluetta.

Vuoden 2020 tilaston mukaan suunnittelualueella oli noin 650 asukasta (Tilastokeskus 2022). Tiiveimmät asuinkeskittymät ovat Lähteenmäen ja Munittulan alueilla. Lentoaseman läheisyydestä johtuen kaava-alue ei sovellu merkittäväksi asumisen laajentumisalueeksi.

Suunnittelualueella on pienteollisuustoimintaa Ojannon ja Aholan alueilla, Vahdontien länsipuolella Suitturin alueella sekä Vahdontien varrella aivan alueen eteläosassa.

Teollisuusaluetta Ahola-Ojannon alueella.

3.4 Alueen ominaispiirteiden säilyneisyys

Alueen ominaispiirteet ovat säilyneet jokivarsien viljelyalueilla suunnittelualueen länsi- ja pohjoisosassa varsin hyvin. Myös vanhojen kantatilojen pihapiirit ovat säilyttäneet perinteisen asunsa Lähteenmäkeä lukuun ottamatta. Kasvillisuus jokivarsissa ja pihojen ympärillä on hie-
man lisääntynyt eikä maisema ole enää aivan yhtä avoin kuin 1900-luvun puolivälissä.

Eniten maiseman muutokseen on vaikuttanut Turun lentokentän rakentaminen 1950-luvulla. Lentokentän katkaistua vanhan Turkuun johtavan tielinjan alettiin 1940-luvulla rakentaa nykyistä Vahdontietä, jonka varrelle muodostuneet asuin- ja teollisuusalueet ovat merkittävin maisemaa muuttanut tekijä. Lentokentän lähiympäristö ei sovellu asumiseen, mikä on vaikuttanut Suitturin ja Ahola-Ojannon teollisuusalueiden muodostumiseen.

Ruskon vanha rakennuskanta edustaa perinteistä talonpoikaista rakennustapaa. Talonpoikaistalojen pihapiirit ovat säilyneet melko hyvin, eniten on purettu pieniä torppia ja mäkitupia. Munitulan mäkitupa-alueella on säilynyt joitain vanhoja pihapiirejä, mutta useimmat niistä ovat kokeneet melko paljon muutoksia. Aluetta on myös täydennysrakennettu voimakkaasti.

Kantatilojen päärakennukset ovat pääosin edelleen käytössä, mutta vanhat talousrakennukset ovat vähäisellä käytöllä. Nykyinen maataloustuotanto vaatii aivan eri mittaluokan rakennuksia, mikä näkyy Lähteenmäen tilan ympäristössä.

Lähteenmäen 1950-lulla syntynyt asuinalue on täydennysrakentamisesta huolimatta säilynyt melko yhtenäisenä jälleenrakennuskauden asuinalueena.

Kirkon ympäristö on säilyttänyt ominaispiirteensä uusia teitä lukuun ottamatta hyvin. Talojen ympärillä kasvillisuus on lisääntynyt, mutta rakennuskanta on säilynyt lähes ennallaan. Alue muodostaa jokien yhtymäkohtaan tiiviin ja yhtenäisen kokonaisuuden. Ilmakuvat vuosilta 1939 ja 2022.

Lähteenmäki on edelleen toimiva maatala ja pihapiiri on kokenut suuria muutoksia uusien tuotantorakennusten rakentamisen myötä.

Näkymä Kallentalolta etelään Ruskonjokilaaksoon. Maisema on säilyttänyt ominaispiirteensä hyvin.

Antintalo ja Kallentalo muodostavat tiiviin ja kansatieteellisesti mielenkiintoisen kokonaisuuden.

Nissin pihapiiri on huolellisesti säilytetty kokonaisuus.

Mäkelän torpan pihapiiri Munittulassa on säilytetty lähes alkuperäisessä asussaan.

Jälleenrakennuskauden yhtenäinen kokonaisuus Viherkujalla Lähteenmäen asuinalueella.

4 ARVOT JA LUOKITUSPERUSTEET

4.1 Arvojen määrittely

Kohteiden arvoja ja ominaispiirteitä on tarkasteltu kolmen määrittelyperusteen kautta. Kohde voi olla historiallisesti arvokas, rakennushistoriallisesti/rakennustaiteellisesti arvokas ja/tai maisemallisesti/kaupunkikuvallisesti arvokas. Lisäksi on tarkasteltu kohteiden säilyneisyyttä suhteessa niiden alkuperäisiin ominaispiirteisiin tai johonkin tunnistettavaan, kohteen historiaan liittyvään vaiheeseen.

4.1.1 Historialliset arvot

- *asutushistoria*
Alue tai rakennus edustaa jonkin ajan tyyppillistä asuinrakentamista.
- *teollisuuden, kaupankäynnin ja liikenteen historia*
Alue tai rakennus edustaa jonkin ajan merkittävää teollisuus- tai liiketoimintaa tai liikennöinnin muotoja.
- *sivistyshistoria*
Rakennus edustaa alueen koulutuksen tai muunlaisen sivistyksen levittämisen historiaa.
- *aatehistoria*
Rakennus tai alue edustaa alueella poliittista kehitysvaihetta.
- *henkilöhistoria*
Rakennus on toiminut alueella merkittävänä pidettävän historiallisen henkilön kotina tai työpaikkana.
- *kaavahistoria*
Alue edustaa tietyn aikakauden kaupunkisuunnittelua tai kertoo kaupungin kehityshistoriasta
- *sosiaalihistoria*
Alue edustaa jonkin tietyn aikakauden sosiaalisen luokan arkielämän muodostumista kokonaisuutena.
- *hallintohistoria*
Kohde edustaa tietyn aikakauden valtakunnallisen, alueellisen tai paikallisen hallinnon historiaa
- *kulttuurihistoria*
Yleistermi kaikelle sille historialle, jossa ihmisen toiminta on merkittävää ja näkyvää; alueella tai rakennuksessa näkyvät useammat edellä mainitut historian piirteet tai muu merkittävä ihmisen ja yhteiskunnan toiminnan ominaispiirre.

4.1.2 Rakennushistorialliset ja -taiteelliset arvot

- *rakennushistoria*
Rakennus tai alue edustaa joko tyyppillisesti tai vaihtoehtoisesti täysin poikkeuksellisesti jotain historiallista rakennustapaa tai rakennusteknistä innovaatiota/teknologian kehitystä.
- *arkkitehtuuri/rakennustaide*
Rakennus tai alue edustaa tietyn ajan rakennustyyliä/arkkitehtuurin ominaispiirteitä tai se on edustava esimerkki tunnetun arkkitehdin töistä.

4.1.3 Maisemalliset/kaupunkikuvalliset arvot

Rakennus on tärkeä osa maisemallista/kaupunkikuvallista kokonaisuutta tai muodostaa tärkeän kohteen (maamerkin/kiintopisteen) osana maisemaa/kaupunkikuvaa

4.2 Säilyneisyys

- *Hyvin säilynyt kohde*
Alue tai rakennus on säilynyt alkuperäisenä, tai muutokset ovat niin pieniä, että alkuperäinen ilme säilyy.
- *Kohtalaisen hyvin säilynyt kohde*
Alueella tai rakennuksessa on voitu tehdä kohtalaisen paljon muutoksia, mutta pääpiirteissään sen hahmo on säilynyt ennallaan ja se on kokonaisuutena tunnistettavissa aikakautensa edustajaksi.
- *Merkittävästi muutettu kohde*
Rakennuksen ulkoiseen hahmoon tai alueen rakenteeseen on tehty merkittäviä muutoksia. Alkuperäisiä tai alkuperäisen kaltaisena kunnostettuja rakennuksen tai alueen osia on kuitenkin mahdollista edelleen tunnistaa. (Merkittävästi muutettuja alueita ei ole otettu tässä työssä inventoitavien kohteiden joukkoon.)
- *Täysin muutettu kohde*
Alkuperäistä rakennusta ei ole enää mahdollista tunnistaa ulkoapäin.

4.3 Arvoluokitus

Kohteet voidaan jakaa arvoluokkiin sen mukaan, miten paljon ja millaisia arvoja niillä on, miten hyvin ne edustavat ja ilmentävät mainittuja arvoja, miten hyvin arvokkaat ominaispiirteet ovat säilyneet ja miten ainutlaatuisia tai tyyppillisiä ne ovat.

Arvoluokkajako:

- I erityisen hyvin jotakin arvoa edustavat, ainutlaatuiset tai harvinaiset kohteet, joiden säilyneisyys on hyvä
- II joitakin arvoja omaavat kohteet, joiden säilyneisyys on hyvä tai kohtalainen
- III arvoperusteiltaan edellisiä vähempimerkityksiset ja/tai säilyneisyydeltään heikentyneet (merkittävästi muutetut) kohteet
- kohteet, joilla ei ole erityisiä arvoja tai joiden arvot on peruuttamattomasti menetetty

Inventointikortteihin kirjataan lisäksi kohteen merkittävyyshuokitus seuraavasti:

- V valtakunnallisesti merkittäväksi luokiteltu kohde
- M maakunnallisesti merkittäväksi luokiteltu kohde
- P paikallisesti merkittäväksi luokiteltu kohde
- L Lailla rakennusperinnön suojelusta (LaRS) suojeltu kohde
- ei luokitusta

5 JOHTOPÄÄTÖKSET JA SUOSITUKSET

5.1 Aluekokonaisuuksiin liittyvät arvot

Suunnittelualueen luoteiskulma kuuluu valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävään Ruskon kirkonseudun rakennettuun kulttuuriympäristöön. Kokonaisuus on erittäin edustava ja hyvin säilynyt ja se muodostaa näkyvän maamerkin maisemassa. Rakennetun kokonaisuuden ympärillä on säilynyt avoin viljelymaisema sekä Ruskonjoen että Vähäjoen ympärillä. Etelässä viljelyaukea ulottuu Lähteenmäen tilaan asti. Vähäjoen ympärillä peltojen ja metsien mosaiikki ulottuu Nissin myllypadolle asti.

Ruskonjoen ja Vähäjoen rannat ovat maisemallisesti merkittäviä ja jokien varsille sijoittuvat myös arvokkaimmat rakennetut kulttuuriympäristöt.

5.1.1 Kirkonseutu

Valtakunnallisesti merkittävä kirkkoympäristö, jossa rakennuskanta on säilyttänyt ominaispiirteensä erittäin hyvin. Alueen läpi kulkee historiallinen Pyhän Henrikin tie/Nunnapolku, joka on tällä kohdalla säilyttänyt luonteensa erityisen hyvin. Vähäjoen ja Ruskonjoen yli johtaa kivinen holvisilta, joista vanhempi on rakennettu vuonna 1896 ja uudempi (Vähäjoen yli) vuonna 1903. Alueella sijaitsevat Nissin, Antintalon, Kallentalon ja Keskikylän/pappilan vanhat pihapiirit. Historiallisella kylätontilla sijaitsevat pihapiirit rakennuksineen ovat säilyneet erittäin hyvin. Ympäristöään korkeammalla paikalla oleva melko tiiviisti rakennettu kirkkoympäristö hallitsee ympäröivää Ruskonjokilaakson peltomaisemaa.

Alueella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. Luokka I/ v, m

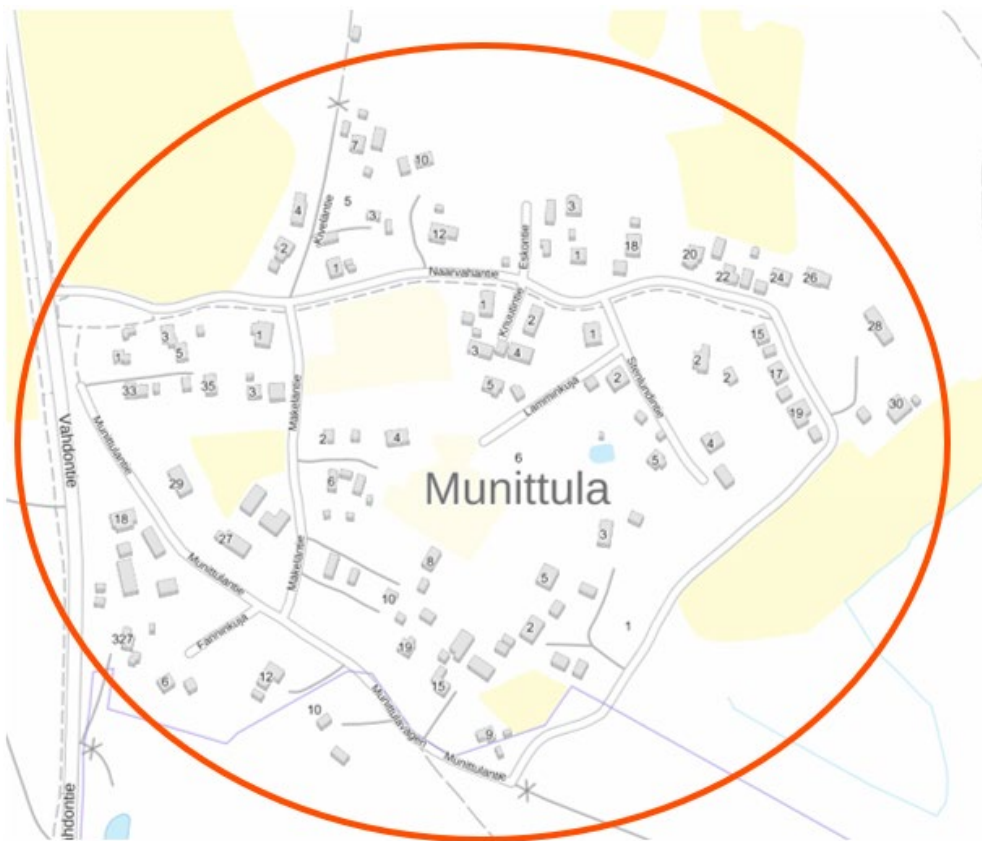

Näkymä Vahdontieltä länteen.

5.1.2 Munittula

Munittulan asuinalue sijoittuu pelto- ja metsäalueiden vaihtumisvyöhykkeelle. Alue on vanhaa mäkitupa-aluetta, jonka kautta kulkee historiallinen Pyhän Henrikin tie/Nunnapolku. Nykyinen Munittulantie noudattelee historiallista tielinjausta. Vanha rakennuskanta sijoittuu tämän sekä Mäkeläntien ja Kiveläntien varteen. Muuten alueen rakennuskanta on uudehkoa ja tyyliältään vaihtelevaa. Kylä on säilyttänyt perinteisen rakenteensa, mutta rakennuskanta on uudistunut voimakkaasti.

Alueella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. Luokka III/ p

Näkymä Vahdontieltä itään.

5.1.3 Lähteenmäki

Vahdontien varteen 1950-luvulta alkaen rakentunut asuinalue, jossa yhtenäisimmät 50-luvun kokonaisuudet sijoittuvat Leppätien, Koivutien ja Viherkujan varrelle sekä Vahdontien ja Lehtimäentien väliin. Koivutien ja Leppätien varrella asuinrakennukset sijoittuvat kadunvarteen ja tontin toisella laidalla on pieni ulkorakennus. Pihoja ympäröi aikakaudelle tyypillisesti pensasaita. Vahdontien varrella tontit ovat suurempia ja asuinrakennukset sijoittuvat tontin keskivaiheille. Vahdontien puolella on puutarha ja tontteja ympäröi yleensä pensasaita tai puurivit.

Alueella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. Luokka II/ p

Näkymä Koivutieltä.

5.2 Rakennusperintöön liittyvät arvot

Ruskon vanha rakennuskanta edustaa tyypillistä talonpoikaista rakennustapaa. Vanhojen kantojen pihapiirit ovat varsin hyvin säilyneitä, vaikka vanhat talousrakennukset eivät olisikaan enää käytössä. Uhanalaisimpia kulttuuriympäristöjä ovat tyypillisesti vanhoihin elinkeinoihin liittyvät mylly- ja sahaympäristöt sekä pienet työväen asuinrakennukset kuten torpat ja mäkituvat. Silloinkin kun asuinrakennukset ovat säilyneet, niihin on yleensä tehty suuria muutoksia asumismukavuuden lisäämiseksi.

Alla on lueteltu kohteet, jotka on inventoinnissa arvioitu luokkiin I–III. Tarkemmat kuvaukset inventointikorteissa (liitteenä).

1 Nissi

Erittäin edustava ja hyvin 1900-luvun alun asussa säilynyt maatilan pihapiiri maisemallisesti merkittävällä paikalla. Osa valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä.

Kohteella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. **Luokka I/v**

2 Nissin mylly ja myllytupa

Edustava ja hyvin ominaispiirteensä säilyttänyt myllymiljöö maisemallisesti merkittävällä paikalla.

Kohteella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. **Luokka I/ p**

3 Männikkö

Edustava ja hyvin 1900-luvun alun asussa säilynyt pieni työväen asuinrakennus/mäkitupa. Aikanaan yleinen rakennustyyppi, mutta nykyisin varsin harvinainen.

Kohteella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. **Luokka I/ p**

4 Keskikylä

Edustava maaseutupappilan pihapiiri maisemallisesti merkittävällä paikalla.

Kohteella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. **Luokka I/ v**

5 Antintalo

Erittäin edustava ja hyvin 1900-luvun alun asussa säilynyt maatilan pihapiiri maisemallisesti merkittävällä paikalla. Muodostaa yhdessä Kallentalon kanssa kansatieteellisesti harvinaisen ja maisemallisesti merkittävän kokonaisuuden.

Kohteella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. **Luokka I/m+** (voisi sisältyä RKY-aluerajaukseen)

6 Kallentalo

Erittäin edustava ja hyvin 1900-luvun alun asussa säilynyt maatilan pihapiiri maisemallisesti merkittävällä paikalla. Muodostaa yhdessä Antintalon kanssa kansatieteellisesti harvinaisen ja maisemallisesti merkittävän kokonaisuuden.

Kohteella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. **Luokka I/m+** (voisi sisältyä RKY-aluerajaukseen)

7 Mäkkylä

Edustava ja hyvin 1920-luvun alun asussa säilynyt maaseudun asuinrakennus maisemallisesti merkittävällä paikalla.

Kohteella on rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. **Luokka I/ p**

8 Asola

Erittäin edustava ja hyvin 1900-luvun alun asussa säilynyt maatilan pihapiiri maisemallisesti merkittävällä paikalla.

Kohteella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. **Luokka I/ p+**

9 Mäkelä

Erittäin edustava ja hyvin 1800-luvun asussa säilynyt torpan pihapiiri maisemallisesti merkittävällä paikalla Munittulassa.

Kohteella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. **Luokka: I/ p**

10 Ketola

1800-luvun pitkänurkkainen mäkitupa näkyvällä paikalla Mäkeläntien varrella Munittulassa.

Kohteella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. **Luokka: II/ p**

11 Seppälä

Vanha pihapiiri Vahdontien ja Munittulantien kulmassa, jossa säilynyt vanhoja talousrakennuksia, mutta päärakennus uusiutunut.

Kohteella on jonkin verran historiallisia ja maisemallisia arvoja. Luokka III/ p

12 Nummila

Vanha mäkitupa Vahdontien ja Munittulantien välissä, jossa uudistettu asuinrakennus.

Kohteella on jonkin verran historiallisia ja maisemallisia arvoja. Luokka III/ p

14 Lehtola

Munittulantien varrella sijaitseva vanha asuinrakennus, jota laajennettu ja muutettu myöhemmin.

Kohteella on jonkin verran maisemallisia arvoja osana Munittulan vanhaa rakennuskantaa. Luokka III/p

15 Kivelä

Vanha pientilan pihapiiri metsän laidassa, jossa rakennuskanta kuitenkin uudistunut.

Kohteella on jonkin verran historiallisia ja maisemallisia arvoja osana Munittulan vanhaa rakennuskantaa. Luokka III/ p

16 Mäntylä

Vanha pihapiiri metsän laidassa, jossa päärakennus kokenut muutoksia peruskorjauksen yhteydessä, mutta pihapiiri ja verstasrakennus tien vieressä säilynyt alkuperäisenä.

Kohteella on historiallisia ja maisemallisia arvoja osana Munittulan vanhaa rakennuskantaa. **Luokka II/ p**

17 Lähteenmäki

Maisemallisesti merkittävällä paikalla Ruskonjoen rannalla sijaitseva entisen rusthollin pihapiiri, jossa ajallisesti monikerroksinen rakennuskanta.

Kohteella on historiallisia, rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. **Luokka: II/ p**

20 Marjasmäki

Edustava ryhmä vanhoja talousrakennuksia Marjasmäentiellä, lähellä Vahdontietä. Asuinrakennus palanut ja tilalle rakennettu uusi.

Talousrakennuksilla on jonkin verran rakennushistoriallisia ja maisemallisia arvoja. Luokka III/p

22 Raikola

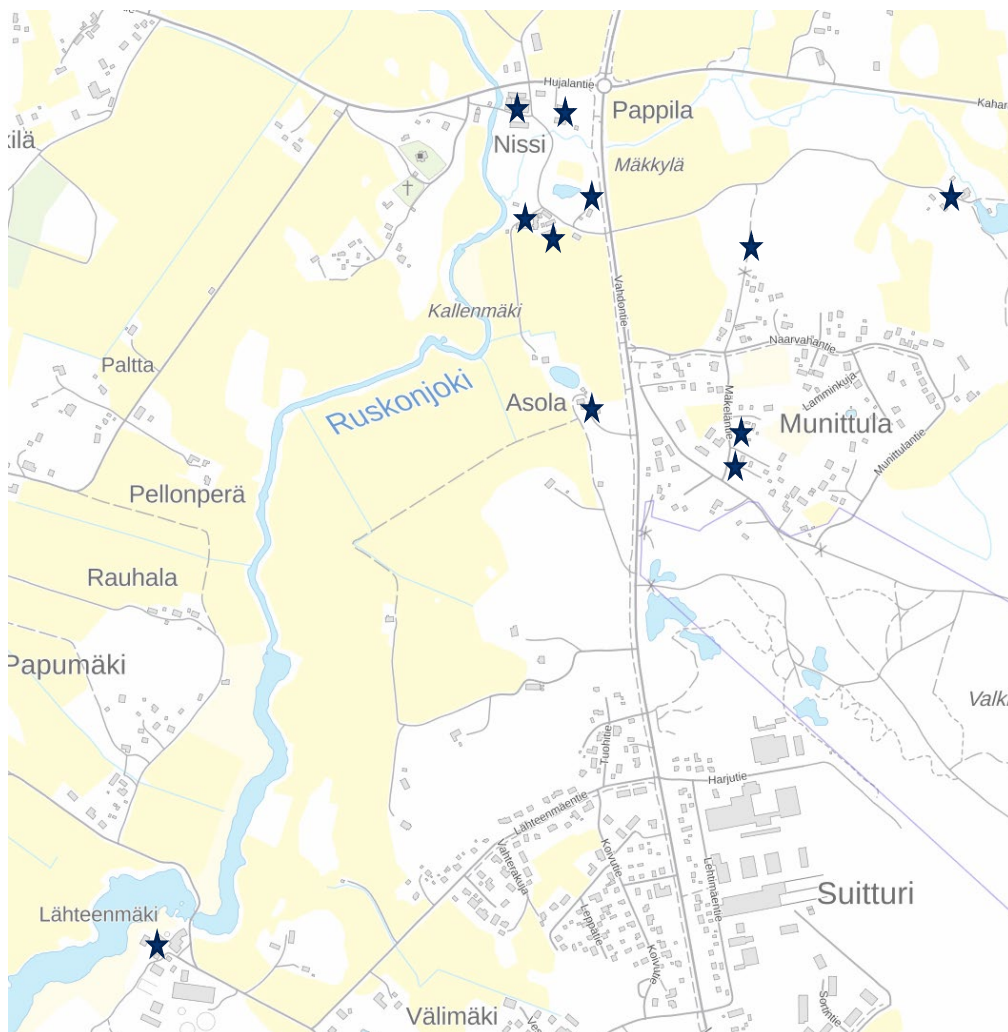
1930-luvun omakotitalo näkyvällä paikalla rinnetontilla.

Kohteella on taajamakuullisia arvoja osana Raikontien maisemaa. Luokka III/p

23 Mansikkarinne (Metsämäki)

Lähinnä 1940-luvun asussa oleva 1920-luvun omakotitalo näkyvällä paikalla rinnetontilla.

Kohteella on taajamakuullisia arvoja osana Raikontien maisemaa. Luokka III/p

Luokkiin I-II kuuluvat kohteet kartalla.

5.3 Suositukset

Avoin jokivarsien viljelymaisema tulee säilyttää rakentamattomana ja keskittää rakentaminen olemassa olevien asuinalueiden yhteyteen.

Luokkiin I-II arvoitetut kohteet tulisi osoittaa kaavassa suojeltaviksi kohteiksi, joita ei saa purkaa. Tonteilla mahdollisesti tapahtuva täydennysrakentaminen tulisi sovittaa ympäristöönsä ja sijoittaa siten, että se ei heikennä kohteen arvoja. Rakennusten korjaustoimenpiteisiin ryhdyttäessä tulisi olla yhteydessä alueelliseen vastuumuseoon, jotta korjauksilla ei heikennetä rakennusten arvoja ja ominaispiirteitä. Kaavassa nämä voitaisiin osoittaa esimerkiksi merkinnällä sr 1 ja 2.

Kirkonseutu on valtakunnallisesti ja maakunnallisesti merkittävä kulttuuriympäristö, jossa rakennukset ja ympäristö tulee säilyttää. Lähteenmäen jälleenrakennuskauden asuinalueen yhtenäisyyttä tulisi vaalia esimerkiksi rakennustapaohjeella, jossa kerrotaan rakennusten suositeltavista korjaustavoista. Mahdollinen täydennysrakentaminen tulisi sijoittaa tonteille siten, että katukuva säilyy eheänä. Tontteja rajaavat pensasaidat ovat olennainen osa arvokasta kulttuuriympäristöä. Kaavassa alueet voitaisiin osoittaa esimerkiksi merkinnällä /S, alue, jolla ympäristö säilytetään.

6 LÄHTEET

6.1 Kartat ja ilmakuvat

Kansallisarkisto

Pitäjänpitokartasto: Maanmittauslaitoksen historiallinen kartta-arkisto (kokoelma). <astia.narc.fi/uusiastia/digitarkastelu.html?id=2383375672>

Maanmittauslaitos

Paikkatietoikkuna <https://kartta.paikkatietoikkuna.fi/>

Vanhat painetut kartat <vanhatpainetutkartat.maanmittauslaitos.fi>

Lounaistiedon karttapalvelu: <https://karttapalvelu.lounaistieto.fi/>

Kalmbergin kartta

Senaatin kartta

Varsinais-Suomen maisemahistoriakartat

Jyväskylän yliopiston julkaisuarkisto: www.vanhakartta.fi

Mört, Olof. Maakirjakartta 1600-luku. Jyväskylän yliopisto. <www.vanhakartta.fi> Suora linkki: <urn.fi/URN:NBN:fi:jyu-200805164860>

6.2 Kaava-aineistot

Ruskon kunta: Asemakaavoitus. <rusko.fi/asuminen-ja-ymparisto/kaavoitus/asebakaavoitus/>

Varsinais-Suomen liitto: Maakuntakaava-aineistot.

6.3 Kirjallisuus

Alanen, Timo ja Kepsu, Saulo 1989. Kuninkaan kartasto Suomesta 1776–1805. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Helsinki.

Alatalo, Jenny; Nyman, Marie 2014. Maaseudun kulttuurimaisemat ja maisemanähtävyydet: Ehdotus Satakunnan ja Varsinais-Suomen arvokkaiksi maisema-alueiksi. Varsinais-Suomen ELY-keskus 12/2014.

Asola, Anu 1984. Ruskon asuinrakennuskanta vuonna 1921. Turun yliopiston kansatieteenlaitoksen toimituksia 13. Turku 1984.

Jutikkala, Eino; Jokipii, Mauno et al. 1973. Suomen asutus 1560-luvulla. Kartasto. Forssa.

Paalasmaa, Väinö 1932. Piirteitä Ruskon pitäjän menneisyydestä I-II. Turku.

Suna, Eija 1987. Ruskon kulttuurimaisema ja vanha rakennuskanta. Varsinais-Suomen rakennuskulttuuri 1. Turun maakuntamuseo, Varsinais-Suomen seutukaavaliitto. Turku.

Suna, Eija 2002. Varsinais-Suomen rakennuskulttuuri 1: Ruskon kulttuurimaisema ja vanha rakennuskanta.

6.4 Muu lähdeaineisto

Keski-Pohjanmaan Arkeologiapalvelu: Ruskon eteläosan osayleiskaavainventoinnin arkeologinen inventointi. Rostedt Tapani, 2016.

Ruskon historiaa: <https://fi.wikipedia.org/wiki/Rusko>

Museovirasto:

Kulttuuriympäristön palveluikkuna. <https://www.kyppi.fi/palveluikkuna/portti/read/asp/default.aspx>

Suomen rakennuskulttuurin yleisluettelo. Lähteenmäki Ulla: Ruskon kohdeinventointilomakkeet, 1985.

Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY.
http://www.rky.fi/read/asp/r_default.aspx